

9. Горяна Л. Г. Робочий зошит з методики викладання предмета «Основи здоров'я»: навч.метод. посіб. Київ: Основа, 2008. 64 с.

10. Горащук В. П. Організація навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній середній школі: навч.посіб.для студ. Луганськ: Альма-матер. 2005. 112 с.

11. Дригайло С. М. Формування здоров'язберігаючих компетентностей у школярів. *Біологія*. 2006. № 10. С. 11-15.

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЕРБУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ ДО ДИВЕРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ольга ЛУНГОЛ

З розвитком інформаційних технологій та широким розповсюдженням Інтернету, діти стали більш вразливими до різноманітних загроз у цифровому просторі. Однією з таких загроз є вербування неповнолітніх до участі в диверсійній діяльності через використання маніпулятивних технологій. Для розуміння поняття «диверсія» звернемося до офіційного визначення, наведеного в статті 113 Кримінального кодексу України [1]. Згідно з нею, диверсія – це «вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій» [1]. Особливо ця проблема загострюється в умовах воєнного стану, коли деструктивні сили активно шукають нові методи залучення молоді до своїх протиправних дій.

Маніпулятивні технології в контексті вербування неповнолітніх через Інтернет включають комплекс психологічних прийомів та інформаційних впливів, спрямованих на зміну свідомості та поведінки дитини без її усвідомленої згоди. До основних методів можна віднести:

1) використання контенту, що викликає сильні емоції (наприклад, страх, гнів, співчуття тощо), з метою зниження критичного мислення та підвищення довіри до вербувальника;

2) створення ілюзії спільноти через формування у дитини відчуття приналежності до особливої групи, яка нібито розуміє та підтримує її;

3) ідеалізацію насильства через подачу насильницьких дій як героїчних або необхідних для досягнення «вищих» цілей;

4) посилення на думки або дії відомих особистостей чи лідерів думок для легітимізації протиправних дій тощо.

Неповнолітні є особливо вразливою аудиторією для маніпулятивних впливів через низку психологічних та соціальних причин. До них можна віднести пошук ідентичності, недостатній досвід, нестачу критичного мислення, соціальні ілюзії, «можливість» заробити гроші тощо. Наприклад, у підлітковому віці діти активно шукають своє місце в суспільстві, що робить їх сприйнятливими до ідей, які обіцяють самореалізацію та визнання. Недостатній життєвий досвід та нерозвинені навички критичного аналізу інформації підвищують ризик довіри до маніпулятивного контенту. Діти, які відчувають себе ізольованими або незрозумілими в реальному житті, можуть шукати підтримки в онлайн-спільнотах, де їх можуть вербувати.

У сучасних умовах зафіксовано випадки, коли російські спецслужби використовували соціальні мережі та месенджери для вербування українських підлітків з метою проведення диверсійних акцій [2; 3]. На сайтах СБУ та Національної поліції України [2 – 4] опубліковано випадки вербування підлітків для вчинення диверсій. Описано випадки спонукання через TikTok, Telegram та комп'ютерні ігри до підпалів автомобілів військовослужбовців ЗСУ, стеження за військовими об'єктами, позиціями військових, вандалізм, підпали об'єктів інфраструктури, трансформаторів, об'єктів «Укрзалізниці», дзвінки про мінування та ін. Зокрема, під виглядом патріотичних груп, благодійних організацій, «можливості» заробітку тощо, вербувальники встановлюють контакт з дітьми, поступово залучаючи їх до протиправної діяльності.

Для запобігання вербуванню неповнолітніх через Інтернет необхідна спільна робота освітян, батьків, правоохоронців та ініціативних груп. Важливим є впровадження в закладах освіти сучасних курсів з інформаційної безпеки та критичного мислення, які допоможуть дітям розпізнавати маніпулятивний контент; підвищення обізнаності батьків щодо онлайн-загроз та встановлення довірливих відносин з дітьми для обговорення їхнього онлайн-досвіду; відстеження та нейтралізації вербувальних кампаній у цифровому середовищі фахівцями з кібербезпеки; надання консультацій та підтримки дітям, які опинилися в групі ризику або вже зазнали впливу вербувальників.

Отже, вербування неповнолітніх через Інтернет з використанням маніпулятивних технологій є серйозною загрозою в умовах сучасного інформаційного суспільства. Цей напрямок є складним та багатогранним явищем, що вимагає всебічного підходу для його вивчення та протидії. Лише спільними зусиллями можна забезпечити захист молодого покоління від негативного впливу та зберегти безпеку суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. Законодавство України. Верховна Рада України. Документ 2341-III, редакція від 26.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n729> (дата звернення: 28.01.2025).

2. Вербування підлітків ворогом для скоєння диверсій: кіберполіція попереджає про небезпеку в інтернеті. *Кіберполіція України*: URL: <https://surl.li/cqjibir> (дата звернення: 29.01.2025).

3. Вербували підлітків для вчинення диверсій: Нацполіція спільно з СБУ викрила схему російських спецслужб. *Національна поліція України*: URL: <https://surl.li/rkvkzn> (дата звернення: 29.01.2025).

4. СБУ викрила спецслужби рф на вербуванні українських підлітків для антисемітських провокацій у різних регіонах України. *Служба Безпеки України*: офіційний сайт. URL: <https://surl.li/xgesqm> (дата звернення: 28.01.2025).